

Myten om meritokratin

Riggat: Hur tron på meritokratin minskar chansen till en klassresa analyserar den sociala rörligheten och klassresornas roll i Sverige ur ett längre tidsperspektiv. **Petter Larssons** utgångspunkt är begreppet meritokrati, föreställningen eller myten om allas lika möjligheter – att alla har samma chans genom egna meriter och prestationer. Motsatsen blir att om man saknar framgång, utbildning och förmögenhet beror det på bristande begåvning och oförmåga.

Författaren har delat in boken i två delar. I den ena skärskådar han meritokratin som ett felaktigt antagande. I den andra de problem som själva föreställningen om meritokrati som ideologi för med sig.

Petter Larsson visar, genom övertygande forskning och statistik, hur framgång och utbildning förs över från föräldrar till deras barn. Det kan ta 100 år eller flera generationer för en person som befinner sig i fattigdom att göra en klassresa till medelklass. Den sociala rörligheten blev möjlig genom industrialiseringen, den tekniska utvecklingen och genom att det samtidigt pågick stora samhällsförändringar. Som argument för att alla har samma chans till framgång och rikedom används ofta exempel med framgångsrika personer som Percy Barnevik och Håkan Mogren, inflytelserika vd:ar inom näringslivet som kom från enkla förhållanden. Är de ett exempel på att meritokratin fungerar? Nej säger

Petter Larsson, det finns ett fåtal, men övervägande antalet personer inom samma elit har inte deras bakgrund, dessutom var de födda före 1950. Sedan 1970 har klassresorna minskat. Nästan all förmögenhet är ärvd, den översta klassen överlämnar sina resurser och maktövertag till nästa generation.

Historiskt sett har människor lyft det genetiska arvet som en viktig faktor för framgång, det gäller inom de flesta områden

som kulturen, sporten eller inom finansvärlden. Petter Larsson problematiserar och anser frågan mer komplicerad och ger en rad exempel på den sociala miljöns inflytande. Han beskriver några intressanta forskningsstudier gjorda på enäggstvillingar.

Gamla fördomar om ras, kön och intelligens användes förr, men även idag för att sortera människor – vissa är dummare än andra. Om genetiken får avgöra människans värde finns det då någon anledning att satsa på en förändring, frågar han sig. Om människor är födda begåvade eller obegåvade? Genom den högerextremism som växer sig allt starkare får föreställningen om skillnaderna mellan ras och kön åter aktualitet.

Mer än en tredjedel av svenskarna tror att rika är rika på grund av sina prestationer och att de förtjänar sin framgång. Det leder till elitens självbelåtenhet och arrogans. Myten om allas lika möjligheter legitimerar klyftan mellan grupper i samhället. Den amerikanska drömmen lever. När jämlikheten ökar i samhället ökar även den sociala rörligheten, när som nu jämlikheten minskar och klyftorna ökar, minskar även den sociala rörligheten.

"Meritokratin gör att de där uppe ser sin makt som rättfärdig. Och vad värre är: det gör de underordnade också. De har ingen orättvisa att peka på, de står ensamt ansvariga."

Petter Larsson går imponerande grundligt till väga när han benar upp begreppet meritokrati som den ideologi som genomsyrar samhället. De konsekvenser myten får på samhällsnivå men också på individnivå genererar och upprätthåller klassamhället. Analysen är konsekvent och övertygande anser jag. Att han också tar upp den egna släkthistorien berikar boken och gör den mer konkret och levande. Boken fick mig att se tillbaka på min egen släkthistoria vilket var intressant.

I slutet skissar Petter Larsson på vad som skulle öka den sociala rörligheten, bland annat ett jämlikt samhälle. Boken

är angelägen och klär av begreppet meritokrati dess orättvisa försvar för klasssamhällets extrema individualism.

Idag finns många bra böcker som analyserar det svenska samhället i likhet med Riggat, till exempel [Bortom Systemskiftet](#) av [Niklas Altermark](#) och [Magnus Dahlstedt](#), [Girig – Sverige](#) av [Andreas Cervenka](#).

Claudette Skilving

Riggat: Hur tron på meritokratin minskar chansen till en klassresa

Petter Larsson

Atlas, 2023

Petter Larsson är författare och journalist. Han har tidigare gett ut böckerna *Proteststorm* 2001 och *Till Frihetens försvar* 2010

.